

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2018. gada 21. decembrī

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [...] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 185/2018)

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt likuma „Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu” 7.² panta pirmo, otro, trešo, piekto, sesto un septīto daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 91., 92., 95., 96. un 100. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 3. pantam, 6. panta otrajai daļai un 8. panta pirmajai daļai, kā arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) 7., 10. pantam, 14. panta pirmajai daļai, 26. pantam, 14. panta otrajai daļai un 17. panta pirmajai daļai;

1.2. izskatīt ierosināto lietu „mutvārdu procesā”.

2. Likuma „Par bijušās Valsts drošības komitejas dokumentu saglabāšanu, izmantošanu un personu sadarbības fakta ar VDK konstatēšanu” 7.² pants noteic:

„ (1) Latvijas Nacionālais arhīvs savā tīmekļvietnē publicē šādus digitalizētus VDK dokumentus un netieši ar VDK saistītus dokumentus:

- 1) LPSR VDK darbinieku telefongrāmatas;
- 2) LPSR VDK ārštata operatīvo darbinieku uzskaites kartotēku;
- 3) LPSR VDK aģentūras alfabētisko kartotēku;
- 4) LPSR VDK aģentūras statistisko kartotēku;
- 5) Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva fonda PA-101 „Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja” aprakstus pilnā apjomā;
- 6) LPSR VDK aģentūras personas lietu un darba lietu reģistrācijas žurnālus;
- 7) no aģentūras aparāta izslēgto valsts drošības orgānu aģentu un rezidentu darba un arhīva lietu, nenotikušo vervēšanu materiālu reģistrācijas žurnālu;
- 8) LPSR VDK operatīvās lietas un operatīvo lietu materiālus, kartotēkas un citus VDK dokumentus;
- 9) LPSR VDK un tās priekšteču (Iekšlietu tautas komisariāta, Valsts drošības tautas komisariāta, Valsts drošības ministrijas un Iekšlietu ministrijas) saraksti ar Latvijas Komunistiskās partijas Centrālo komiteju un LPSR Ministru padomi;
- 10) Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas nomenklatūrā ietilpstošo VDK un tās priekšteču darbinieku personas lietas un personas dokumentus;
- 11) Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas nomenklatūrā ietilpstošo ar VDK saistīto Padomju Savienības Komunistiskās partijas, Latvijas Komunistiskās partijas, PSRS, LPSR valsts un padomju institūciju amatpersonu personas lietas, kā arī Latvijas Ļeņina Komunistiskās jaunatnes savienības Centrālās komitejas amatpersonu personas lietas;
- 12) LPSR VDK un tās priekšteču iznīcinātāju bataljonu darbību atspoguļojošos nozīmīgākos dokumentus;
- 13) Latvijas un ārzemju draudzības un kultūras sakaru biedrības, Latvijas Komitejas sakariem ar tautiešiem ārzemēs, Latvijas Miera aizstāvēšanas komitejas, LPSR Jaunatnes organizāciju komitejas, PSRS Valsts ārzemju tūrisma komitejas Rīgas apvienības dokumentus un ar šīm organizācijām saistītās lietas.

(2) Šā likuma 3. pantā minēto personu personas dati, kas ietverti VDK dokumentā, tajā skaitā personas dati, kas norāda uz etnisko izcelsmi, piederību pie politiskās organizācijas, arodbiedrības un reliģisko pārliecību, ir publicējami pilnībā.

(3) Latvijas Nacionālais arhīvs veic šajā pantā minēto VDK dokumentu izpēti, atlasī publicēšanai, apstrādi, tajā skaitā npublicējamo personas datu aizklāšanu, publicēšanu speciāli izveidotā tīmekļvietnē un dokumentu publikāciju papildināšanu ar zinātniskiem komentāriem, skaidrojumiem un lietās par sadarbības fakta konstatēšanu taisīto tiesas spriedumu rezolutīvajām daļām.

(4) Publicējot dokumentus, kuros minētas šā likuma 3. pantā norādītās personas, Latvijas Nacionālais arhīvs zinātniskajos komentāros un skaidrojumos sniedz savā rīcībā esošu papildu informāciju par personas notiesāšanu vai attaisnojošu spriedumu, vai apsūdzību lietās par noziegumiem pret cilvēci, genocīdu, kara noziegumiem, noziegumiem pret valsti.

(5) Latvijas Nacionālā arhīva publicētās ziņas ir informatīva rakstura ziņas un nerada juridiskas sekas bez atbilstoša fakta konstatējuma tiesas nolēmumā.

(6) Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā nodrošināma piekļuve Latvijas Nacionālā arhīva tīmekļvietnē publicētajiem datiem, paredzot, ka šā likuma 3. pantā minēto personu personas datu publicēšanai netiek piemērotas Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 15., 16., 18., 19. un 21. pantā noteiktās datu subjekta tiesības, ciktāl tās var nepieļaut vai būtiski traucēt šā likuma mērķu sasniegšanu.

(7) Šā panta pirmās daļas 1., 2., 3., 4. un 5. punktā minētos dokumentus publicē 2018. gadā elektroniskā formā (PDF formātā). Totalitārisma seku dokumentēšanas centrs tos pārvērš elektroniskā formā (PDF formātā) un attiecīgi pārvērstos dokumentus līdz 2018. gada 3. decembrim nodod Latvijas Nacionālajam arhīvam. Latvijas Nacionālais arhīvs tam nodotos dokumentus publicē savā tīmekļvietnē līdz 2018. gada 31. decembrim. Uz šo dokumentu publicēšanu neattiecas šā panta trešās daļas noteikumi”.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Savukārt atbilstoši šā panta 6. punktam Satversmes tiesa var izvērtēt Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai. Līdz ar to pieteikumā ietvertie prasījumi ir piekritīgi Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai.” Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts kopsakarā ar 18. panta pirmās daļas 4. punktu prasa pamatot, ka tieši apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai izraisa pieteikuma iesniedzējam pamattiesību aizskārumu.

6.1. Persona ir tiesīga vērsties Satversmes tiesā tikai tādā gadījumā, kad pastāv tieša saikne starp šīs personas pamattiesību ierobežojumu un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*). Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

Tādējādi Satversmes tiesas kolēģijai ir jāpārbauda, vai pieteikumā ir ietverti juridiski argumenti tam, ka apstrīdētās normas skar tādas tiesības, kas ietilpst pieteikumā norādīto Satversmes pamattiesību tvērumā, un vai apstrīdētās normas aizskar Pieteikuma iesniedzējam pieteikumā norādītajās Satversmes normās noteiktās pamattiesības.

6.2. Pieteikumā norādīts, ka Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Valsts drošības komitejas aģentu kartotēkā ir reģistrēta Pieteikuma iesniedzēja (gads) darba lietas (numurs) uzskaites kartīte. Saskaņā ar apstrīdētajām normām šis dokuments tiks publicēts Latvijas Nacionālā arhīva tīmekļvietnē. Tādēļ esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības un apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 1., 91., 92., 95., 96. un 100. pantam, Konvencijas 3. pantam, 6. panta otrajai daļai un 8. panta pirmajai daļai, kā arī Pakta 7., 10. pantam, 14. panta pirmajai daļai, 26. pantam, 14. panta otrajai daļai un 17. panta pirmajai daļai.

Pieteikumā ir izklāstīti konkrētās situācijas faktiskie apstākļi, citēti dažādi dokumenti un pausts Pieteikuma iesniedzēja viedoklis par apstrīdēto normu saturu un to pieņemšanas gaitu. Tomēr pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kādas no Satversmes 91., 92., 95., 96. un 100. panta Pieteikuma iesniedzējam izrietošās tiesības aizskar katra no apstrīdētajām normām. Turklāt pieteikumā nav norādīts, vai un kā Pakta un Konvencijas normas ietilpst kādas Satversmē noteiktas pamattiesības tvērumā. Proti, Pieteikuma iesniedzējs nav sniedzis juridisko pamatojumu savam pamattiesību aizskārumam.

Pieteikuma iesniedzējs arī uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam, jo pārkāpj tiesiskās noteiktības un tiesiskās paļāvības principus. Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka tiesiskās paļāvības princips aizsargā tikai tādas tiesības, kas personai jau reiz bijušas noteiktas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-*

08-01 24. punktu). Pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka likumdevējs, iespējams, pārkāpjot tiesiskās palāvības principu, ir atņēmis personai reiz piešķirtās subjektīvās tiesības, kuras ietilptu Satversmē noteikto pamattiesību tvērumā.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā, 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Papildus tam Satversmes tiesas kolēģija norāda, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

7.1. Pamatojot apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 92., 95., 96. un 100. pantam, pieteikuma iesniedzējam ir pienākums norādīt: 1) vai apstrīdētajā normā ir ietverts kāds tiesību ierobežojums, 2) vai šis ierobežojums ir noteikts ar likumu un vai tam ir leģitīms mērķis un 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 20. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-07-01 8. punktu un 2016. gada 16. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 12. punktu.*). Savukārt attiecībā uz pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, pieteikumu iesniedzējam jānorāda, pirmkārt, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; treškārt, vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-34-01 20. punktu*).

7.2. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējs Satversmes 91. pantā ietvēris divus savstarpēji cieši saistītus principus: vienlīdzības principu – pirmajā teikumā un diskriminācijas aizlieguma principu – otrajā teikumā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.3. punktu*). Satversmes 91. panta otrajā teikumā ietvertais diskriminācijas aizliegums ir vienlīdzības principā ietverts palīgelements, kas noteiktās situācijās šo principu precizē un palīdz to piemērot (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 15. punktu*). Diskriminācijas gadījumā atšķirīga attieksme ir balstīta uz noteiktiem aizliegtiem kritērijiem. Šādi kritēriji ir,

piemēram, dzimums, rase, nacionālā piederība, reliģiskā pārliecība, piederība pie noteiktas sociālās grupas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-25-01 7.1. punktu*).

Pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, pieteikumā jānorāda: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi; 3) vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 10. punktu*). Satversmes tiesa vērtē arī to, vai atšķirīga attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 11. punktu*).

Savukārt, pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, pieteikumā papildus jāpamato, ka atšķirīgā attieksme ir balstīta uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem.

7.3. Vērtējot to, vai ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai personai bija tiesības paļauties uz to, ka tiesiskais regulējums netiks mainīts; 2) vai šāda paļaušanās bija saprātīga un pamatota; 3) vai likumdevējs, atkāpjoties no iepriekšējā tiesiskā regulējuma, bija paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 24. punktu*).

7.4. Turklāt, ja pieteikumā ir ietverts prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, pieteikuma iesniedzējam jāpamato arī tas, kādēļ apstrīdētās normas atbilstība starptautisko tiesību normai būtu vērtējama atsevišķi no Satversmes normas. Proti, jāpamato, ka starptautisko tiesību norma paredz plašāku, no Satversmes atšķirīgu, tiesību aizsardzību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 4. janvāra lēmuma par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 263/2016 14. punktu*).

8. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz izskatīt lietu Satversmes tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta desmito daļu jautājumu par lietas izskatīšanas veida noteikšanu Satversmes tiesa izlemj rīcības sēdē pēc lietas nodošanas izskatīšanai. Līdz ar to šā lēmuma 1.2. apakšpunktā minētā lūguma izlemšana nav Satversmes tiesas kolēģijas kompetencē un tas atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 185/2018).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.2. punktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

G. Kusiņš